



Csillagfedések

Teljes holdfogyatkozás 1992. december 9/10-én

Bizonyára közismert mindenki előtt, hogy a régen várt holdfogyatkozás megfigyelését országszerte meghiúsította a nap folyamán mindvégig meglévő, koraeste kicsit elvékonyodó, aztán újra mindent eltakaró felhőzet. Szinte az ország minden pontján a teljes fogyatkozás kezdetéig, azaz kb. éjfélig lehetett valamit megfigyelni a Holdból.

Óriási várakozás előzte meg ezt a fogyatkozást, több okból is. Utoljára 1990. február 9-én volt teljes holdfogyatkozás, ami hazánkból is látszott (Meteor 1990/4., 25. o., 1990/5., 28. o.). 1993-ban két teljes fogyatkozás lesz, azonban tőlünk legközelebb csak az 1996. április 4-i teljes holdfogyatkozás lesz látható. Másrészt nagyon érdekesnek ígérkezett ez a jelenség a Pinatubo-vulkán 1991-es kitörése után.

Többen jelezték, hogy igen erős félárnyékot láttak. Határozottan észrevehető volt a Hold délkeleti részén, a Grimaldi közelében. 21:40-től lehetett észrevenni a gyenge szürkés elsötétülést. A vékony felhőtakarón keresztül ekkor csak a nagyobb alakzatokat lehetett látni.

21:59-kor még többen megfigyelhették, amint a Hold belépett az umbrába. Sajnos a pontos mérést (a kráter-kontaktusoknál szintűgy) a felhőzet megakadályozta. Az umbra pereme elmosódott és erősen bizonytalan, kissé vöröses színű volt. Az árnyék teljesen fekete volt, az árnyékban lévő területeken semmilyen alakzat nem látszott, kivéve a fényes Aristarchust. Az Aristarchus belépését többen észlelték: 22:18:25-kor Presits, Gerhard, Giltán és Lorányi 5 cm-es refraktorral; 22:22:30-kor Zajác 6,3 cm-essel. Ebből is látszik, hogy a felhőzet miatt diffúzzá váló umbraperem nagyon bizonytalanná tett minden mérést.

A fogyatkozás előrehaladtával az umbraperem élesebbé vált, és a Hold peremén mélyebben (2'-3') lehetett követni, mint a közepén (1') — Szöllösi, Dévai. Ez a Vénuszéhoz hasonló szarvakat eredményezett.

Észlelők

Dévai Antal (Győr)
Fityó Imre (Encs)
Gábor Zoltán (Pécs)
Gerhard Péter (Budapest)
Giltán Tivadar (Budapest)
Hadházi Csaba (Hajdúhadház)
Hoffmann János (Pécs)
Kász László (Bóly)
Keszthelyi Sándor (Pécs)
Kónya András (Szomolya)
Kósa-Kiss Attila (RO)
Könnyű József (Salgótarján)
Láng Miklós (Pécs)
Lantos Zsolt (Budapest)
Lorányi Román (Budapest)
Nagy Mélykúti Ákos (Pécs)
Presits Péter (Budapest)
Szabó Sándor (Sopron)
Szöllösi Attila (Kecskemét)
Zajác György (Debrecen)

A totalitás kezdete Szöllösi és Dévai mérése szerint 23:05:26-kor volt. Ezután már csak Zajácz György látta a Hold derengését 0:30 UT-kor a totalitás után. A teljesség ideje alatt a Hold láthatatlan volt, részben a felhőzet miatt. Még a teljesség kezdete előtt többen megbecsülték a fogyatkozás sötétségét az umbra láthatóságából. Mindenki egybehangzó véleménye szerint nagyon sötét fogyatkozást láttunk/láthattunk volna, Danjon-skála szerinti értéke 0.



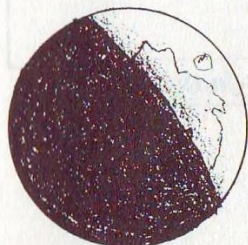
21:56



22:16



22:32



22:42



22:53



22:57

Hadházi Csaba rajzsorozata a teljes holdfogyatkozásról

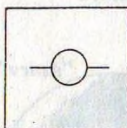
Hogy mit is láthattunk volna, arról Nagy Mélykúti Ákos számol be, aki Gábor Zoltán társaságában Írországból észlelte az eseményt, ahol a borult idő a fogyatkozás első felét tette megfigyelhetetlenné: "...23:55 UT-kor kiabálásra lettünk figyelmesek. Kirohantunk megnézni, hogy mi történt, ami így lázba tudott hozni embereket ezen a viszonylag csendes környéken. Mint kiderült, az alattunk lakó diákok lármáztak és lelkesen mutogattak az égre. Először nem értettem, hogy mi az, ami olyan érdekes, mert csak egy kis fénypamacstot láttam az égen. Azt gondoltam, hogy a Fiastyúkkal keverték össze a sötét Holdat, de hamar rá kellett jönnöm, hogy én tévedtem, mert a Plejádok néhány fokkal odébb, a felhők mögött volt, és az, amit láttunk, a holdfogyatkozás! Nem csoda, hogy összekevertem őket, mert a Hold olyan sötét volt, amilyenek még soha nem láttam. Egy 20x50-es binokuláért a Hold felé fordítottam, és szinte alig láttam valamit. Annál drámaibb volt a változás 0:22 UT-kor, amikor a Hold kilépett az árnyékból. Éppen én néztem a távcsőbe, és nem nagy túlzással, de azt kell mondjam, belefájdult a szemem a fényesség növekedésébe. Innentől kezdve a Hold ahogy jött ki a

teljes árnyékból, szinte megismételte az újholdtól a teliholdig tartó növekedést. Ennyire sötét holdfogyatkozást, ennyire színek nélkülit (minden szürkés-kék volt) még soha nem láttam."

Az Egyesült Királyság több megfigyelőjének hasonlóan szerencséje volt, az átlagos két derült decemberi éjszakából az egyik 9-ére esett. A fogyatkozás sötétségét egy londoni amatőr $L = 0,4$ -re becsülte. Több szokatlan árnyékjelenséget is tapasztaltak: a totalitás kezdetén fényes pólusi sapkákat figyeltek meg a marsihoz hasonlóan. A totalitás alatt a Holdnak az umbra belseje felé eső része fényesebb volt (talán a déli félteke nyári időjárási helyzete miatt).

Az égen hiányzó jelenséget pótolta a Danubius Rádió "Holdfogyatkozás tudósítása", melyben Tepliczky István Fodor János társaságában próbálta meg bemutatni és elmagyarázni az eseményt. Később Csaba György is bejelentkezett, és tudománytörténeti érdekességeket mondott el a fogyatkozásokkal kapcsolatban. A borultság miatt túl sok hallgatói telefon nem volt, de országos műsorban ennyiszor az MCSE neve még nem hangzott el.

SZABÓ SÁNDOR



Bolygók

Vénusz (szeptember-január)

Észlelő	Észlelés	Műszer
Bozány Imre (Csitár)	6 F	10 T
Csizmadia Ákos (Zalaegerszeg)	1	4,8 L
Csizmadia Szilárd (Zalaegerszeg)	1	4,8 L
Gyenizse Péter (Komló)	7 F	10 T
Harnicsár József (Székesfehérvár)	2	8 L
Láng Miklós (Pécs)	1 F	16 T
Vincze Iván (Pécs)	2	4 L

Rövidítések: F= szűrő használata, L= refraktor, T= reflektor.

Hajnali láthatósága befejeztével július végén tűnt elő a Vénusz az alkonyi északnyugati égbolton. Ekkor azonban még igen nehéz lett volna megfigyelni horizontközeli helyzete miatt. Lassan távolodott a Naptól, október közepéig csak a szürkületben láthattuk a planetát. A bolygó fényessége és látszó átmérője fokozatosan nőtt, míg megvilágítottsága egyre csökkent.

Egy kis csapat (Gyenizse Péter, Kondorosi Gábor, Nagy Mélykúti Luca és Vincze Iván) a Mecsek legmagasabb csúcsát, a Zengőt megmászva közel 700 m-es magasságból csípte el a nyugodni készülő Esthajnalcillagot augusztus 26-án. Egy-két perccel a megpillantást követően, szabad szemmel már alig látszott, inkább csak binokulárral lehetett követni. Az első adandó alkalommal Gyenizse észlelte távcsővel a bolygót. Narancs szűrővel 80%-osnak becsülte a fázist szeptember 8-án.